

Asia: VN/3215/2021

Väliraportti: Vapaa!-Fri! -hanke vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi ikääntyvässä yhteiskunnassa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Punainen Risti kiittää Vapaa!-Fri! -hanketta erinomaisesta väliraportista. On hienoa, miten hankkeessa on tehnyt kautta linjan yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa. Tämä yhteinen työ näkyy myös tässä laadukkaassa ja monipuolisessa raportissa, jossa erilaiset vapaaehtoistoiminnan teemat on otettu kattavasti huomioon. Erityisesti kiitämme alue- ja paikallistason toiminnan merkityksen esille nostamista.

Raportissa esitettyjen kysymysten osalta huomioimme erityisesti (kysymys 3), että kuntien, muiden viranomaisten sekä kansalaistoimijoiden väliselle yhteistoiminnalle kriisitilanteissa on jo olemassa malleja, mutta ne keskittyvät vahvasti valmius- ja pelastustoimintaan. Raportissakin mainitut esimerkit mm. rokotuksissa ja tartuntajäljityksissä sekä asiointiavun järjestämisessä toimimisesta pohjautuivat laajalti olemassa olevaan säännölliseen yhteistyöhön viranomaisten ja keskeisten järjestöjen kanssa. Muiden kuin valmiusjärjestöjen kytkeminen osaksi laajempaa kriisitilanteiden toimintaa, niin että eri järjestöjen toiminta täydentäisi entistä paremmin toisiaan ja että myös neljännen sektorin toiminta saataisiin parhaalla mahdollisella tavalla hyödynnettyä, vaatisi kuitenkin vielä yhteistä kehittämistyötä.

Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että kansalaistoiminta tunnustetaan ja tunnustetaan yhteiskunnassa. Sitä tulee edistää mahdollisuuksien mukaan, mutta tärkeää on säilyttää kansalaistoiminnan autonomisuus, eikä liiaksi kytkeä sitä julkisten sektorin toimijoiden tavoitteiden toteuttamiseen. Kansalaisyhteiskunnan ja vapaaehtoistoiminnan arvo on siinä, että ne voivat omaehtoisesti toteuttaa toimintaa, jonka sen tekijät kokevat itse merkityksellisesti ja sitä kautta lisäävän omaa osallisuuttaan yhteiskunnassa.

Jatkotyöskentelyn osalta Suomen Punainen Risti haluaa nostaa esille joitakin teemoja, joita raportissa on käsitelty sirpaleisesti tai muuten vähäisesti:

Vapaaehtoistoiminta yhteisöllisyyden rakentajana:

Vapaaehtoistoiminnalla on merkittävä rooli yhteisöllisyyden rakentajana eri yhteisöissä ja polarisaation vastavoimana. Raportissa tähän viitataan eri kohdissa ja asiaa pohditaan myös yhteisöjen resilienssin näkökulmasta. Sitä ei kuitenkaan käsitellä kokonaisuutena, ja olisi kiinnostavaa nähdä laajempaa pohdintaa vapaaehtoistoiminnasta osana juuri yhteisöjen vahvistamista.

Verkostot:

Verkostot -kappaleessa (5.3.3) käsitellään varsin kattavasti erilaisia vapaaehtoistoiminnan verkostoja (esim. Valikkoverkosto sekä temaattiset ja alueelliset verkostot). Raportista ei kuitenkaan nouse esiin erilaisten järjestökentän kattojärjestöjen tai opintokeskusten rooli, Kansalaisareenaa lukuun ottamatta (esim. Soste, Allianssi, Olympialiike tai Siviis). Niillä on kuitenkin merkittävä rooli järjestökentän edunvalvojina, verkostoitumisen mahdollistajana sekä kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoisten osaamisen kehittäjinä. On tärkeää varmistaa näiden kattojärjestöjen toimintamahdollisuudet myös jatkossa.

Yritykset osana kokonaisuutta:

Raportissa tuodaan monipuolisesti esiin julkisen sekä kolmannen ja neljännen sektorin yhteistyö ja siihen liittyvät tulevat mahdollisuudet. Sektoreiden rajojen hälvetessä toimimme kuitenkin yhä useammin yhteistyössä myös yritysten kanssa. Yritykset ovat myös entistä aktiivisempia vapaaehtoistojen ja panostavat sekä rahallisesti että henkilökunnan kautta kolmannen sektorin toimintaan. Toisaalta yritysten kaupallinen toiminta yhä useammin laajenee sektoreille, jotka ovat perinteisesti olleet vain vapaaehtoistoiminnan piirissä. Tällä on vaikutusta erityisesti kolmannen sektorin toimintaympäristöön (kilpailusäädäntö, verotus, rahoitus). Yritysnäkökulmaa olisi siten hyvä käsitellä omana kokonaisuutenaan.

Palvelutuotanto:

Kunnat ja tulevaisuudessa mahdollisesti myös hyvinvointialueet ulkoistavat toimintaansa aiempaa useammin. Monet järjestöt ovat tätä kautta uudessa roolissa palveluntuottajina. Palvelutuotantoon mukaan lähteminen tuo järjestöille uusia rahoitusmahdollisuuksia, mutta myös haasteita niiden perustehtävän ja vapaaehtoistoiminnan toteuttamisen näkökulmasta. Tätä kokonaisuutta voisi käsitellä osana kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen yhteistyötä. Järjestötoimijoiden ero palveluntuottajina ja toisaalta kansalaisaktiivisuuden, vertaistuen ja vapaaehtoistoiminnan mahdollistajana on tärkeä erottelu.

Ilmastonmuutos:

Ilmastomuutos vaikuttaa järjestökentän toimintatapoihin yhä enenevässä määrin. Olisi tärkeää miettiä yhteisesti keinoja, joilla tuetaan vapaaehtoistoiminnan ilmastoystävällisten toimintatapojen vahvistamista ja tähän tarvittavan muutoksen johtamista. Ilmastomuutos tuo myös uusia auttamisen ja toiminnan paikkoja, joihin järjestöissä on tarpeen vastata.

Ilmastoystävällisyyden huomioiminen on erityisen tärkeää nuorten vapaaehtoisten näkökulmasta: ilmasto- ja ympäristönäkökulmat nousevat nuorempien sukupolvien parissa yhdeksi tärkeimmistä yhteiskunnallisista teemoista, ja niiden huomioiminen on edellytys toiminnan houkuttelevuuden takaamiseksi.

Holopainen Eeva
Suomen Punainen Risti